

Ilchuk O.O., Ilchyshyn A.W. Features of improving the mechanism of evaluation of service enterprises in modern conditions

In the article is investigated the existing approaches to evaluating the effectiveness of the service enterprises. The main focus of the article, the authors put on the system performance evaluation of enterprise services. It is investigated the trends in key indicators of services in the Lviv region for 2001-2011. It is offer the main directions to improve the measuring of the effectiveness management service enterprises. Thus, the proposed recommendations are based not only on theoretical approaches measure the effectiveness of the company, but also with regard to Regional Development Strategy of Ukraine till 2015.

Keywords: economic activities, services, service enterprises, performance measurement.

УДК 658.5:061.5+65.01

Ст. викл. О.О. Ільчук, канд. екон. наук;
студ. І.-М.О. Ткачук – Львівська КА

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто методи та підходи до оцінювання економічного потенціалу торговельного підприємства. Обґрунтовано суть та особливості економічного потенціалу торговельного підприємства. Запропоновано напрями удосконалення підходів до оцінювання економічного потенціалу торговельного підприємства на основі поєднання методу балів та коефіцієнтів. За результатами проведеного дослідження зроблено висновок про необхідність врахування не лише фінансових показників, але і тих, які характеризують його соціальну ефективність та дають змогу більш об'єктивно оцінити соціально-економічний ефективність.

Ключові слова: економічний потенціал, ефективність, оцінка економічного потенціалу, метод балів, торговельне підприємство.

Вступ. На сучасному етапі розвитку ринкових відносин в Україні, які на мікрорівні характеризуються нестабільністю цілей, напрямів діяльності та визначення пріоритетів розвитку підприємства, що, водночас, обумовлено неврівноваженими попитом та пропозицією, непередбаченими змінами у конкурентному середовищі та факторами, що на нього впливають, особливої актуальності набувають питання формування, розвитку, оцінювання та оптимального управління поточними та перспективними можливостями підприємства, тобто його економічним потенціалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання економічної сутності поняття "економічний потенціал", його формування, оцінювання та управління розглядалися у працях досліджено вчених таких, як В. Авдєєнко, В. Архипова, О. Амоша, О. Ареф'єва, О. Балацький, В. Вишневецький, В. Герасимчук, Е. Горбунов, І. Джаїн, Ю. Дінець, Ю. Дорошенко, А. Жулавський, А. Задоя, В. Захарченко, В. Зубков, Е. Іванова, П. Ігнатівський, С. Лосєв, І. Лукінов, М. Максимов, Л. Мірошник, В. Москаленко, Б. Мочалов, А. Онищенко, Б. Пасхавер, П. Перерва, Б. Плишевський, А. Проскуряков, А. Самуєв, М. Сліжис, А. Тодосійчук, В. Фальцман, Е. Фігурнов, С. Хейнман, А. Цигичко, Д. Черніков, Д. Шевченко та закордонних економістів таких, як С. Бах, Р. Каплан, Д. Нортон, Л. Ліндлар, В. Шермет.

Виклад основного матеріалу. Із розвитком ринкових відносин і водночас еволюцією поглядів і суджень науковців щодо впливу змін ринкового середовища, що характеризуються непередбачуваністю тенденцій розвитку національної економіки, головне питання теорії і практики полягає у з'ясуванні сутності утримання успішної діяльності підприємств. Разом з тим, зазначимо, що під успішною діяльністю підприємства розуміють поняття економічного потенціалу підприємства, як неоднозначно трактують вчені-економісти.

В етимологічному значенні термін "потенціал" латинського походження – від *potentia*, що означає сила або міць. Відповідно до визначення Великого економічного словника, потенціал як економічна категорія становить наявні можливості, ресурси, запаси, засоби, що можуть бути використані для досягнення, здійснення будь-чого. Продовжуючи вивчення сучасної економічної думки щодо трактування категорії "потенціал", зазначимо, що на цей час продовжують розвиватись і інші взаємодоповнювальні теорії щодо формування найбільш вичерпного поняття потенціалу.

Розвиток економічної думки щодо застосування поняття потенціал призвів до виокремлення такого специфічного поняття, як економічний потенціал. Огляд публікацій з дослідження сутності поняття "економічний потенціал" привів до висновку, що поняття "економічний потенціал підприємства" сучасна економічна наука трактує теж неоднозначно. На думку більшості дослідників, економічний потенціал є узагальнюючим показником. Величина економічного потенціалу підприємства визначається масштабом, ступенем досконалості і структурою продуктивних сил.

Враховуючи викладене, зауважимо, що головною особливістю економічного потенціалу підприємства є, на нашу думку, зменшення ролі його ресурсної частини та збільшення значення організаційно-економічних властивостей. У зв'язку з цим змінюються і підходи до його оцінювання, оскільки визначальним фактором формування економічного потенціалу підприємства в умовах сьогодення є споживчий попит, якому притаманні властивості динамічності та нестабільності, що ускладнює можливості його вимірювання.

Грунтуючись на якісних характеристиках економічного потенціалу торговельного підприємства, зазначених вище, та виходячи з аналізу досліджень цього поняття, що наведені у фаховій літературі, вважатимемо, що його загальна модель визначається: обсягом та якістю наявних у нього ресурсів: трудових, матеріальних, інформаційних та нематеріальних; компетенціями управлінського персоналу; фінансовими можливостями; споживчою привабливістю для потенційних клієнтів [2, с. 352].

Одним із найважливіших етапів управління економічним потенціалом, на нашу думку, є оцінка елементів економічного потенціалу торговельного підприємства. Найбільш поширеними методами оцінювання економічного потенціалу підприємства в літературі є методи вартісного оцінювання земельно-майнового комплексу підприємства та окремих його компонентів, що можуть бути використаними для оцінювання відповідних можливостей підприємства, зокрема:

- витратні (майнові) методи – визначають вартість об'єкта за сукупністю витрат на його створення та використання;
- порівняльні (ринкові) методи – визначають вартість на базі зіставлення з аналогами, що вже були об'єктами ринкових угод;
- результатні (дохідні) методи – оцінюють вартість об'єкта на засаді величини чистого потоку позитивних результатів від його використання [1, с. 400].

Варто зазначити, що кожен із зазначених підходів реалізується з допомогою специфічних методик, які залежать від об'єкта оцінювання. Тобто методи оцінювання за цими підходами передбачають ресурсну оцінку всіх складових цілісного земельно-майнового та соціально-організаційного комплексу підприємства на підставі обліку всіх витрат, необхідних для його відтворення (заміщення) на конкретну дату в робочому стані. Іншою групою не менш важливих методів оцінювання економічного потенціалу є: ресурсний (або обліково-звітний), структурний (функціональний) та цільовий (проблемно-орієнтований).

Як бачимо, кожен із наведених вище методів оцінювання економічного потенціалу має як свої переваги, так і недоліки. Однак, крім наведених, низка інших методів оцінювання економічного потенціалу, що відрізняються між собою за напрямом формування інформаційної бази, способом відображення кінцевих результатів, можливістю розроблення управлінських рішень та способом оцінювання.

Разом з тим, зазначимо, що на сьогодні не існує єдиного бачення методики оцінювання серед провідних науковців світу. Так, Є. Лапін виокремлює рамкові умови, які, на його думку, необхідно враховувати під час розроблення інтегрального показника оцінювання ресурсного потенціалу підприємства: вирішення проблеми зіставлення вартісних і натуральних оцінок елементів потенціалу, розроблення системи збирання достовірної первинної інформації та недопущення подвійного рахунку при оцінці, розроблення нових математичних моделей на основі коригуючих коефіцієнтів, приведення до зіставного виду абсолютних і відносних показників [4, с. 260].

Для того, щоб удосконалити оцінку економічного потенціалу торговельного підприємства, на нашу думку, потрібно виділити основні аспекти, які прямо впливають на торговельну діяльність, а отже – на ефективність всього економічного потенціалу. Тому, на підставі досліджених методів, пропонуємо застосувати методику бальних оцінок, яка охоплює підготовчий, розрахунковий та рекомендаційний етапи та дає змогу об'єктивно оцінити не лише фінансові показники, але і соціальні та результативні. Методика бальних оцінок передбачає розподіл показників складових потенціалу за категоріями А (високий рівень), В (середній рівень), С (низький рівень); оцінку окремих компонентів економічного потенціалу на основі бального методу; розробку рекомендацій щодо підвищення ефективності його використання. При цьому, кожному з категорій присуджуються окремі значення балів, які необхідні для того щоб оцінити інтегральний показник ефективності використання економічного потенціалу підприємства, зокрема: для категорії А нами встановлено 6 балів, В – 4 бали, С – 2 бали.

Цю методику оцінювання ми розглянули на прикладі підприємства ТОВ СП Українсько-Нідерландське "Делім-Україна" за 2010-2011 рр. (табл.).

Табл. Показники ефективності використання економічного потенціалу ТОВ СП Українсько-Нідерландське "Делім-Україна" за категоріями у 2010-2011 рр.

Назва показника	2010			2011		
	значення показника	категорія	бал	значення показника	категорія	бал
потенціал основних фондів						
Рівень зносу основних фондів, %	0,36	A	6	0,37	A	6
Фондовіддача	1,69	A	6	1,68	A	6
Рентабельність основних фондів	0,02	B	4	6	A	6
Інтегральний показник зміни ефективності використання основних фондів	0,67	C	2	1,37	A	6
Середня кількість балів за всіма показниками		A	5		A	6
потенціал оборотних фондів						
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	6,09	A	6	3,74	B	4
Коефіцієнт завантаженості	0,16	C	2	0,27	C	2
Тривалість одного обороту оборотних фондів	6,09	C	2	3,75	B	4
Середня кількість балів за всіма показниками		B	3		B	3
потенціал трудових ресурсів						
Продуктивність праці	225,4	A	5	211,78	A	5
Трудомісткість праці нормо-год	8,13	A	6	8,78	A	6
Співвідношення темпу росту середньорічної заробітної плати та продуктивності праці	1,25	A	6	0,76	B	4
Середня кількість балів за всіма показниками		A	6		A	5
фінансовий потенціал						
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,05	C	2	0,09	C	2
Рентабельність власного капіталу	33,34	B	4	24	C	2
Період окупності власного капіталу, міс.	0,75	B	4	1,04	C	2
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,03	C	2	0,01	C	2
Середня кількість балів за всіма показниками		B	3		C	2

Оцінюючи показники, що характеризують рівень використання економічного потенціалу ТОВ СП Українсько-Нідерландське "Делім-Україна" за окремими складовими у 2010-2011 рр., ми бачимо, що найвищим є показник ефективності використання потенціалу основних фондів, оскільки зведений показник у 2010 р. становив 5 балів, а у 2011 р. збільшився на 1 бал і належав до найвищої категорії "А".

Ефективність використання потенціалу оборотних фондів на підприємстві є стабільною упродовж 2010-2011 рр та належить до категорії "В", що характеризується середнім рівнем ефективності, у зв'язку з чим керівництву підприємства варто звернути увагу на коефіцієнт завантаженості, завдяки якому знизилось середнє значення цього показника. Потенціал трудових ресурсів у 2010 р. отримав 6 балів за ефективність його використання, а у 2011 р. знизився на 1 бал, зокрема за рахунок зниження співвідношення темпу росту середньорічної заробітної плати та продуктивності праці. Найгіршими значеннями характеризувався фінансовий потенціал ТОВ СП Українсько-Нідерландське "Делім-Україна", зокрема у 2010 році його значення становило 3 бали, а у 2011 знизилось до 2 балів та таким чином потрапивши у категорію С.

Висновок. Здійснений аналіз та дослідження існуючих підходів до оцінювання економічного потенціалу торговельного підприємства дає змогу стверджувати, що на сьогодні не існує єдиної методики, яка б враховувала всі характеристики та фактори що впливають на його величину. Окрім цього, важливим елементом оцінювання ефективності використання економічного потенціалу є використання методу балів, зокрема запропонована нами методика оцінювання дасть змогу більш об'єктивно оцінити рівень використання тих чи інших ресурсів, виявити фактори, які на них впливають, а також запобігти загрозам неефективного використання потенціалу загалом. Важливим при цьому є використання тих показників, які репрезентують на підприємстві конкретний вид ресурсів потенціалу та дають змогу здійснити подальший моніторинг невикористаних можливостей.

Література

1. Бачевський Б.С. Потенціал і розвиток підприємства : навч. посібн. / Б.С. Бачевський, І.В. Заблудська, О.О. Решетняк. – К. : Центр навч. літ-ри, 2009. – 400 с.
2. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка / Н.С. Краснокутська. – К. : Центр навч. літ-ри, 2005. – 352 с.
3. Лапин Е.В. Оценка экономического потенциала предприятия : монография / Е.В. Лапин. – Сумы : ИТД "Университетская книга", 2004. – 360 с.
4. Мізюк Б.М. Економічний потенціал торговельного підприємства: структура, оптимізація, стратегічне управління / Б.М. Мізюк, О.О. Лъчук, С.Т. Дуда. – Львів : Вид-во Львівської КА, 2011. – 260 с.
5. Сомун М.М. Структура ресурсного потенціалу промислових підприємств / М.М. Сомун // Науково-технічний збірник ХНЕУ, 2011. – № 12. – С. 101.

Ильчук Е.А., Ткачук И.-М.О. Совершенствование методики оценки экономического потенциала торгового предприятия

Рассмотрены существующие методы и подходы к оценке экономического потенциала предприятия. Обоснованы сущность и особенности экономического потенциала предприятия. Предложены направления совершенствования существующих подходов к оценке экономического потенциала торгового предприятия на основе сочетания метода баллов и коэффициентов. По результатам проведенного исследования сделан вывод о необходимости учета не только финансовых показателей, но и тех, которые характеризуют его социальную эффективность и позволяют более объективно оценить социально-экономическое эффективность.

Ключевые слова: экономический потенциал, эффективность, оценка экономического потенциала, метод баллов, торговое предприятие.

Ichuk O.O., Tkachuk I.-M.O. Improvement methodological of estimation of economic potential commercial enterprises

The article deals with existing methods and approaches to assessing the economic potential of commercial enterprise. Substantiates the nature and characteristics of the economic potential of commercial enterprise. Directions improving existing approaches to assessing the economic potential of commercial enterprise through a combination method points and coefficients. The results of the study concluded that the need to consider not only financial performance, but also those that characterize its social efficiency and allow more objectively assess the socio-economic performance.

Keywords: economic potential, efficiency, evaluation of the economic potential of the method points, trading company.

УДК 330.8(477.83)

Здобувач Р.Р. Августин¹ – Львівська КА

КОНЦЕПЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПЕРСОНАЛІЗМУ ТА ЇЇ ЕКОНОМІКО-ІСТОРИЧНЕ ПІДҐРУНТЯ

Розкрито особливості основних засад доктрини соціального капіталу на основі праць її провідних репрезентантів Р.Д. Патнама, Д. Норта та Ф. Фукуяма. Акцентовано увагу на проблемі історичної зумовленості національної традиції соціального капіталу.

Вступ. Одним із пріоритетних завдань сучасної економічної політики в Україні є відродження малого та середнього приватного підприємництва як основного структуроутворювального елемента національної ринкової економіки. Досвід передішніх економік вказує на визначальне значення національних традицій формування соціального капіталу у розбудові конкурентоспроможного національного приватного підприємництва та середнього класу як стрижня ринкової економіки й громадянського суспільства.

Невідповідність між прикладними і теоретичними знаннями про соціальний капітал зумовила різнобічний дослідницький інтерес до нового поняття у світовій і вітчизняній науці. Класики світової соціології – М. Вебер, Т. Веблен, Е. Дюркгейм, Ф. Теніс першими дали пояснення трансформації індивідуальної довіри людини в "упредметнену довіру" окремого співтовариства. На історичне значення та національні особливості соціального капіталу вказують відомі аналітики Р. Патнам, Ф. Фукуяма. Представники сучасної економічної соціології П. Бурдьє, Дж. Коулман, Р. Інглехарт, Г. Лурі, В. Іноземцев, В. Радаєв, П. Шихіреєв розглядають немонетарну мотивацію та неформальні інституційні практики як важливі ресурси соціальної взаємодії економічних агентів.

Теорію і методологію розвитку економічної системи досліджено у наукових працях вчених економічних шкіл: М. Алле, Г. Бекера, Д. Белла, М. Блауга, Дж. Бьюкенена, О. Вільямсона, Дж. К. Гелбрейта, Л. Ерхарда, М. Кастельса, Р. Коуза, К. Маркса, Д. Норта, В. Ойкена, А. Ослунда, Ф. Хайєка, Д. Ходжсона, Й. Шумпетера. Суперечності, сутність та інституціональну динаміку транзитивної економічної системи досліджують російські та українські вчені А. Аузан, С. Архієреєв, А. Гальчинський, В. Геєць, А. Гриценко, В. Дементьєв, Л. Дмитриченко, М. Зверяков, Р. Капелюшников, Б. Кваснюк, І. Малий, Р. Нурєєв, А. Олійник, Ю. Пахомов, А. Покритан, О. Сухарев, В. Тарасевич, А. Чаусовський, М. Чумаченко, А. Чухно, А. Шастітко, О. Яременко.

У визнання та становлення нової економічної науки – соціальна економіка – істотний внесок зробили вітчизняні вчені Д. Богиня, В. Єременко, Г. Задорожний, Ю. Зайцев, Г. Тарасенко, С. Тютюнникова, А. Ягідка. Розроблення теоретико-методологічних засад актуального наукового напрямку передбачає дослідження проблематики соціального капіталу.

Проте на сьогодні не вироблено єдиного підходу до визначення сутності та функцій соціального капіталу як багатофакторного ресурсу нації.

¹ Наук. керівник: проф. Г.І. Башнянин, д-р екон. наук – Львівська КА